

MASARYKOVA UNIVERZITA
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST

© Zdeňka Králíčková, 2009

PRAMENY

- LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD (č. 2/1993 Sb.)
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.)
- ZÁKON O RODINĚ
z. č. 94/1963 Sb., ve znění zejména z. č. 91/1998 Sb.
- OBČANSKÝ ZÁKONÍK
z. č. 40/1964 Sb.
- PŘIPRAVOVANÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK
 - www.psp.cz
 - 2. část RODINNÉ PRÁVO

LITERATURA

- *Hrušáková, M., Králíčková, Z.: České rodinné právo. 3. vyd. Brno: MU, 2006.*
- *Hrušáková, M. a kol.: Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.*

MASARYKOVA UNIVERZITA PRÁVNICKÁ FAKULTA

POJEM, ÚČEL, OBSAH, VZNIK, MODIFIKACE, ZÁNİK

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: POJEM A ÚČEL

- SOUKROMOPRÁVNÍ INSTITUT
- §§ 31 - 37a ZOR, § 44 ZOR

- SOUBOR PRÁV A POVINNOSTÍ NÁLEŽEJÍCÍCH PLNĚ „SVÉPRÁVNÝM“ RODIČŮM NEZLETILÉHO DÍTĚTE
 - K OCHRANĚ NEZLETILÉHO DÍTĚTE A JEHO PRÁV A K JEHO VÝCHOVĚ
 - K REALIZACI RODIČOVSTVÍ

- CÍL: ROVNOVÁHA V SOUKROMOPRÁVNÍCH POMĚRECH

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: OBSAH

§ 31/1 a), b), c), § 31/2 ZOR - *trichotomie*

- a) VÝCHOVA V ŠIRŠÍM SLOVA SMYSLU
- b) ZASTUPOVÁNÍ NEZLETILÉHO DÍTĚTE
- c) SPRÁVA JMĚNÍ NEZLETILÉHO DÍTĚTE

ad a) VÝCHOVA

- PÉČE O NEZLETILÉ DÍTĚ, O JEHO ZDRAVÍ, TĚLESNÝ, CITOVÝ, ROZUMOVÝ A MRAVNÍ VÝVOJ, ŘÍZENÍ JEHO JEDNÁNÍ ZA VYUŽITÍ PŘIMĚŘENÝCH VÝCHOVNÝCH PROSTŘEDKŮ, ABY NEBYLA DOTČENA DŮSTOJNOST DÍTĚTE, VÝKON DOHLEDU
- DÍTĚ NENÍ PASIVNÍ OBJEKT, ALE AKTIVNÍ SUBJEKT, MÁ TZV. PARTICIPAČNÍ PRÁVA (INFORMACE, VYJADŘOVÁNÍ, SPOLUROZHODOVÁNÍ)
- RODIČE MAJÍ BÝT DÍTĚTI PŘÍKLADEM
- SPOLUÚČAST MANŽELA RODIČE DÍTĚTĚ ŽIJÍCÍHO VE SPOLEČNÉ DOMÁCNOSTI

ad b) ZASTUPOVÁNÍ

- VE VĚCECH, KE KTERÝM NENÍ DÍTĚ ZPŮSOBILÉ
(srov. § 36 ZOR ve spojení s § 8 a 9 OZ)

dále viz Evropskou dohodu o ochraně zvířat v zájmovém chovu (19/2000 Sb. m. s.)

- NESHODA RODIČŮ V PODSTATNÉ VĚCI, ROZHODNE
Soud (srov. § 49 ZOR)

- HROZÍ-LI KOLIZE ZÁJMŮ RODIČE A DÍTĚTE, RESP. MEZI
DĚTMI TÝCHŽ RODIČŮ ➔ soud dítěti/dětem ustanoví
kolizního opatrovníka, zpravidla orgán soc. právní
ochrany dětí - OSPOD (srov. § 37 ZOR)

ad c) SPRÁVA JMĚNÍ

- RODIČE JSOU POVINNI SPRAVOVAT JMĚNÍ DÍTĚTE S PÉČÍ ŘÁDNÉHO HOSPODÁŘE (srov. § 37a ZOR)
- VÝNOS x PODSTATA: použití v zájmu dítěte i rodiny
- NESHODA RODIČŮ V PODSTATNÉ VĚCI, ROZHODNE SOUD (srov. § 49 ZOR)
- MAJETKOVÝ OPATROVNÍK (srov. § 37b ZOR)
- PO DOVRŠENÍ ZLETILOSTI: ODEVZDÁNÍ JMĚNÍ DÍTĚTI A VYÚČTOVÁNÍ SPRÁVY (§ 37a/3 ZOR)

Rodiče mají dále (bez ohledu na rodičovskou zodpovědnost):

- práva humanitárního charakteru (právo na styk?)
- práva statusová (určení jména a příjmení, založení otcovství, udělení souhlasu k osvojení)

(k tomu viz *Haderka, J.*: Rodičovská zodpovědnost a související otázky od účinnosti zákona č. 91/1998 Sb. *Právní praxe*, 1998, č. 8).

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: VZNIK

vzniká a náleží ex lege

- RODIČŮM DÍTĚTE SE ZPŮSOBILOSTÍ K PRÁVNÍM ÚKONŮM V PLNÉM ROZSAHU (*plně svéprávným*), bez ohledu na existenci manželství, faktického soužití apod.
- okamžikem VZNIKU STATUSOVÉHO POMĚRU
 - matka: porod
 - otec: porod a právní domněnka (I. - III.)

nevzniká a nenáleží ex lege (srov. § 34/2 ZOR)

- RODIČŮM DÍTĚTE SE ZPŮSOBILOSTÍ K PRÁVNÍM ÚKONŮM: částečnou, omezenou, žádnou (OZ)
 - nenáleží-li, nelze ji modifikovat

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST NEZLETILÉHO RODIČE

- § 34/2 ZOR
- soud může přiznat rodičovskou zodpovědnost *ve vztahu k péči o dítě* i nezletilému rodiči, staršímu 16 let, má-li k tomu předpoklady
- jde pouze o *částečnou rodičovskou zodpovědnost*, jejímž obsahem může být pouze *osobní péče o dítě*
- rodičovská zodpovědnost v plném rozsahu náleží druhému z rodičů (splňuje-li zákonné podmínky) nebo musí být dítěti ustanoven poručník (§ 78 ZOR)

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: MODIFIKACE SOUDEM

§ 44 ZOR

■ POZASTAVENÍ

z objektivních příčin (brání překážka), soud „může“, jako celek (*sistace*)

■ OMEZENÍ

ze subjektivních důvodů (nevykonává-li řádně), soud „musí“,
částečné vymezení rozsahu omezení

■ ZBAVENÍ

se subjektivních důvodů (zneužívá-li, zanedbává-li) soud „musí“,
jde-li trestnou činností, soud „zváží“
vždy jako celek (*sankce*)

Česká statistická ročenka: www.czso.cz

Ukazatel	2000	2001	2002	2003	2004	Indicator
Rodičovská zodpovědnost	1 024	941	872	966	1 180	Parental responsibility
z toho rodičovské zodpovědnosti zbavena						<i>Stripped of parental responsibility</i>
Matka	121	132	123	159	136	<i>Mother</i>
Otec	207	168	173	173	202	<i>Fater</i>
oba rodiče	123	109	123	115	153	<i>Both parents</i>

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST: TZV. FAKTICKÉ MODIFIKACE VÝKONU

§ 27/3 ZOR

- OMEZENÍ NEBO ZÁKAZ STYKU RODIČE S DÍTĚTEM
je-li to „nutné v zájmu dítěte“

§ 76b OSŘ (zákon č. 99/1963 Sb.)

- VYKÁZÁNÍ ZE SPOLEČNÉHO OBYDLÍ
z důvodu domácího násilí
- ZDRŽENÍ SE SETKÁVÁNÍ
z důvodu domácího násilí
- SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE JINÉ OSOBY (FYZICKÉ, PRÁVNICKÉ)

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. PORUČENSTVÍ

- SOUKROMOPRÁVNÍ INSTITUT § 78 a násl. ZOR
- VŠESTRANNÁ OCHRANA NEZLETILÉHO DÍTĚTE, JEHOŽ RODIČE:
 - zemřeli
 - byli zbaveni nebo pozastaveni v RZ soudem dle ZOR
 - byli zbaveni nebo omezeni ve svéprávnosti dle OZ
 - nemají-li svéprávnost pro nezletilost
- OBSAH: PRÁVO A POVINNOST VYCHOVÁVAT DÍTĚ, ZASTUPOVAT JEJ A SPRAVOVAT JEHO JMĚNÍ MÍSTO RODIČŮ (§ 78 *IN FINE* ZOR), případně OSOBNĚ O DÍTĚ PEČOVAT (není institut NRP)
 - přiměřené užití ustanovení o rodičích a dětech (§ 81 ZOR)
 - rozhodnutí v podstatné věci vyžaduje schválení soudem (§ 80/4 ZOR)
 - dozor soudu (§ 80/1 ZOR)

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. PĚSTOUNSTVÍ

- SOUKROMOPRÁVNÍ INSTITUT (§ 45a - 45d ZOR)
 - OSOBNÍ PÉČE O DÍTĚ, O KTERÉ NEMOHOU OSOBNĚ PEČOVAT JEHO RODIČE
 - OBSAH:
 - POVINNOST O DÍTĚ OSOBNĚ PEČOVAT A PŘI PÉČI O OSOBU DÍTĚTE PŘIMĚŘENĚ VYKONÁVAT PRÁVA A POVINNOSTI RODIČŮ
 - ZASTUPOVAT DÍTĚ A SPRAVOVAT JEHO BĚŽNÉ VĚCI
- možnost pěstouna domáhat se rozhodnutí soudu v podstatné věci (srov. § 45c/2, 2. věta ZOR)
- PRÁVA A POVINNOSTI VYPLÝVAJÍCÍ Z RZ ZŮSTÁVAJÍ RODIČŮM (VÝCHOVA - prostřednictvím osobního styku, SPRÁVA MAJETKU, ZASTUPOVÁNÍ V PODSTATNÝCH VĚCECH), event. PORUČNÍKOVI

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. PÉČE JINÉ OSOBY:

- SOUKROMOPRÁVNÍ INSTITUT (§ 45 ZOR)
- OSOBNÍ PÉČE O DÍTĚ, O KTERÉ NEMOHOU OSOBNĚ PEČOVAT JEHO RODIČE
- OBSAH VYMEZÍ SOUD (srov. § 45/4 ZOR):
 - zpravidla POVINNOST O DÍTĚ OSOBNĚ PEČOVAT A PŘI PÉČI O OSOBU DÍTĚTE PŘIMĚŘENĚ VYKONÁVAT PRÁVA A POVINNOSTI RODIČŮ, přijímat a vymáhat výživné
 - ZASTUPOVAT DÍTĚ A SPRAVOVAT JEHO BĚŽNÉ VĚCI
- PRÁVA A POVINNOSTI VYPLÝVAJÍCÍ Z RZ ZŮSTÁVAJÍ RODIČŮM (VÝCHOVA - prostřednictvím osobního styku, SPRÁVA MAJETKU, ZASTUPOVÁNÍ V PODSTATNÝCH VĚCECH), event. PORUČNÍKOVI

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. DOČASNÉ PÉČE

■ PŘEDPĚSTOUNSKÁ § 45b/2 ZOR

- práva a povinnosti budoucích pěstounů nejsou výslovně upravena
- z povahy věci vyplývá právo a povinnost o dítě osobně pečovat a rozhodovat o běžných věcech
- rodiče jsou *fakticky omezeni* ve výkonu RZ, zejména v osobní péči, nicméně jsou zákonnými zástupci s právem rozhodovat o podstatných věcech dítěte, s právem se s dítětem stýkat
- budoucím pěstounům nenáleží právo domáhat se rozhodnutí soudu v podstatné věci dítěte

■ PŘEDOSVOJITELSKÁ § 69 ZOR

- práva a povinnosti budoucích osvojitelů nejsou výslovně upravena, vyjma povinnosti mít dítě u sebe na vlastní náklad
- z povahy věci vyplývá právo a povinnost o dítě osobně pečovat a rozhodovat o běžných věcech
- rodiče jsou *fakticky omezeni* ve výkonu RZ, zejména v osobní péči, nicméně jsou zákonnými zástupci s právem rozhodovat v podstatných věcech dítěte
- z povahy věci nevyplývá právo rodičů na styk s dítětem - dali souhlas ke statusové změně (event. nebyl vyžadován dle § 68 ZOR)
- budoucím osvojitelům nenáleží právo domáhat se rozhodnutí soudu v podstatné věci dítěte

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. ÚSTAVNÍ PÉČE

- SANKCE?
- je třeba rozlišovat, zda je dítě v ústavu z vůle rodičů nebo ne
- rodiče jsou *fakticky omezeni* ve výkonu RZ, zejména v osobní péči, nicméně jsou zákonnými zástupci s právem rozhodovat o podstatných věcech dítěte, a zásadně s *právem se s dítětem osobně stýkat*
- dítě nesmí být „trestáno“ zákazem styku s rodiči
- VOP: Rodina a dítě. Stanoviska 2. Praha: ASPI, 2007.

RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST v. VÝKON TRESTU

- rodiče ve výkonu trestu jsou *fakticky omezeni* ve výkonu RZ, zejména v osobní péči, nicméně jsou zákonnými zástupci s právem rozhodovat o podstatných věcech dítěte, s právem se s dítětem stýkat
- je třeba rozlišovat, zda je rodič ve výkonu trestu odnětí svobody z důvodu např. týrání dítěte, domácího násilí, zneužití dítěte k trestné činnosti atd. nebo z jiných důvodů
- souvisí-li trestná činnost rodiče s dítětem, je třeba „posoudit“, zda rodiče zbavit RZ dle § 44/4 ZOR nebo mu omezit nebo zakázat s dítětem (osobní) styk dle § 27/3 ZOR

Principy evropského rodinného práva

- Komise pro evropské rodinné právo (CEFL)
- <http://www.law.uu.nl/priv/cefl>
- *Boele-Woelki, K., Ferrand, F., González-Beilfuss, C., Jänterä-Jareborg, M., Lowe, N., Martiny, D., Pintens, W. (eds.): Principles of European Family Law regarding Parental Responsibilities. Antwerpen - Oxford: Intersentia, 2007.*

- (a) péče o osobu dítěte a jeho výchovu
 - (b) správa jmění
 - (c) zastupování dítěte - také, a to *expressis verbis*,
 - (d) právo na udržování osobních vztahů a zejména
 - (e) *právo na určení místa pobytu (determination of residence)*
- (srov. Princip 3:1)